ΤΑ ΠΑΡΑΠΛΑΝΗΤΙΚΑ ΜΟΤΙΒΑ ΣΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΨΗΦΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Σημείο τομής του ΓΚΠΔ, της Πράξης για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες και του Κανονισμού για την Τεχνητή Νοημοσύνη

Χρήστος Τσέβας
ΔΝ, Διδάσκων Διεθνούς Δικαίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου – Νομική Σχολή ΔΠΘ
Ειδικός Επιστήμονας ΕΕΔΑ

Το ζήτημα της ψηφιακής αυτονομίας

Ασύμμετρη επιλογή

Η αποδοχή είναι άμεση, ενώ η άρνηση απαιτεί περισσότερα βήματα ή παραμένει οπτικά υποβαθμισμένη.

Συμπεριφορική ώθηση

Χρώμα, θέση, επανάληψη και ενοχοποιητικά μηνύματα μπορούν να κατευθύνουν τη συμπεριφορά.

Διακύβευμα

Προσωπικά δεδομένα, διαφάνεια των πλατφορμών και νέες μορφές επιρροής μέσω ΤΝ.

Κοινός πυρήνας: ουσιαστική δυνατότητα κατανόησης, ελέγχου και ενημερωμένης απόφασης

ΓΚΠΔ: Αυτονομία μέσω ουσιαστικού ελέγχου των δεδομένων

Άρθρο 5 §1 α΄	Άρθρο 7 §3	Άρθρο 25

- Νομιμότητα, αντικειμενικότητα και διαφάνεια της επεξεργασίας
- Η ανάκληση συγκατάθεσης πρέπει να είναι εξίσου εύκολη με την παροχή της
- Προστασία δεδομένων ήδη από τον σχεδιασμό και εξ ορισμού
- Οι Κατευθυντήριες 03/2022 του ΕΣΠΔ χαρτογραφούν πρακτικές όπως υπερφόρτωση, παρεμπόδιση και απόκρυψη πληροφοριών

DSA: Η διεπαφή ως πεδίο κανονιστικής ευθύνης

Το άρθρο 25 εστιάζει στον σχεδιασμό, την οργάνωση και τη λειτουργία των επιγραμμικών διεπαφών.

Απαγόρευση

Παραπλάνηση, χειραγώγηση ή άλλη ουσιώδης στρέβλωση / περιορισμός της ικανότητας για ελεύθερη και ενημερωμένη απόφαση.

Προβολή

Δυσανάλογη ανάδειξη ορισμένων επιλογών

Επανάληψη

Επαναφορά ερωτήματος παρότι ο χρήστης έχει ήδη επιλέξει

Δυσχέρανση εξόδου

Δυσκολότερος τερματισμός υπηρεσίας σε σχέση με την εγγραφή

Κρίσιμη οριοθέτηση

Η παρ. 2 εξαιρεί πρακτικές που καλύπτονται από την Οδηγία 2005/29/ΕΚ ή τον ΓΚΠΔ. Δεν πρόκειται για αυτόματη σωρευτική εφαρμογή.

Από τον ορατό σχεδιασμό στη χειραγώγηση της συμπεριφοράς

01	Υποσυνείδητη ή σκόπιμα χειριστική / παραπλανητική τεχνική
02	Ουσιώδης στρέβλωση της συμπεριφοράς
03	Αισθητή υπονόμευση της δυνατότητας ενημερωμένης απόφασης
04	Σημαντική βλάβη ή εύλογη πιθανότητα πρόκλησής της

Δεν απαγορεύεται κάθε μορφή πειθούς ή εξατομίκευσης. Απαιτείται σωρευτική εξέταση των ειδικών προϋποθέσεων του άρθρου 5 §1 α΄.

Τρεις κανονιστικές προσεγγίσεις, ένας κοινός πυρήνας

Διακριτά εργαλεία που συναντώνται στην προστασία της ελεύθερης και ενημερωμένης επιλογής

ΓΚΠΔ

ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Έννομο αγαθό	Προστασία δεδομένων και ουσιαστική άσκηση δικαιωμάτων
Τρόπος ρύθμισης	Επεξεργασία, συγκατάθεση, διαφάνεια, privacy by design
Ενεργοποίηση μηχανισμού	Παράβαση των αρχών ή των προϋποθέσεων έγκυρης συγκατάθεσης

DSA

ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ

Έννομο αγαθό	Ελεύθερη και ενημερωμένη απόφαση του χρήστη
Τρόπος ρύθμισης	Σχεδιασμός, οργάνωση και λειτουργία διεπαφής
Ενεργοποίηση μηχανισμού	Παραπλάνηση, χειραγώγηση ή ουσιώδης περιορισμός επιλογής

AI Act

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Έννομο αγαθό	Αποτροπή συγκεκριμένων σοβαρών μορφών χειραγώγησης μέσω ΤΝ
Τρόπος ρύθμισης	Χρήση συστήματος ΤΝ και επίδραση στην ανθρώπινη συμπεριφορά
Ενεργοποίηση μηχανισμού	Ουσιώδης στρέβλωση + υπονόμευση απόφασης + σημαντική βλάβη

Προς μια συνεκτική προστασία της ψηφιακής αυτονομίας

- Οι επιλογές πρέπει να είναι σαφείς, προσβάσιμες και πραγματικά ισότιμες
- Ο σχεδιασμός με γνώμονα τα δικαιώματα λειτουργεί προληπτικά, όχι μόνο διορθωτικά
- Οι αρμόδιες αρχές χρειάζονται συντονισμό χωρίς σύγχυση των διακριτών αρμοδιοτήτων τους
- Η αποτελεσματικότητα του δικαίου κρίνεται στην πραγματική προστασία της ελεύθερης επιλογής

Η πραγματική ψηφιακή αυτονομία αρχίζει όταν ο χρήστης μπορεί να κατανοήσει, να αξιολογήσει και να αποφασίσει χωρίς αθέμιτη χειραγώγηση.